

*Оксана Прокон'юк*

## **ВИХОВАНЦІ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В КАНЦЕЛЯРІЇ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КОНСИСТОРІЇ**

*Статтю присвячено проблемі вивчення подальшої долі вихованців Києво-Могилянської академії, з'ясовується їх кількість у канцелярському відділенні Київської духовної консисторії у 1721–1786 рр. Автор аналізує вплив статусу випускника Академії на швидкість кар'єрного росту канцелярського службовця та порушує питання почуття корпоративної солідарності у канцелярському середовищі.*

Проблеми вивчення подальшої долі вихованців Києво-Могилянської академії неодноразово привертали увагу дослідників. Разом з тим, вважати цю тему вичерпаною навіть на якомусь певному хронологічному відрізку поки немає підстав. У вітчизняній історіографії, як радянській, так і дореволюційній, у вивченні даної проблематики дослідники обмежувалися, як правило, конкретними прикладами з життя відомих діячів, тоді як «сіра маса» залишалася поза увагою. Значною мірою, така ситуація зумовлена фрагментарністю зведених даних про студентів Академії; не було також і належно оформленої статистики щодо їх «працевлаштування».

Завданням цієї розвідки є аналіз присутності вихованців КМА в канцелярському відділенні Київської духовної консисторії – установи з правом дорадчого голосу при митрополиті, у віданні якої перебували церковні справи насамперед адміністративного, а також судового характеру. Отже, наскільки суттєвою була кількість вихованців Академії в канцелярському відділенні? Які посади вони займали та чи впливав статус «академіка» на швидкість кар'єрного росту канцелярського службовця? Врешті, чи створювали вихованці Академії окрему корпорацію в канцелярському середовищі?

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1721 по 1786 роки. 25 січня 1721 р. набув чинності Духовний регламент, згідно з яким ліквідовувалася патріарша форма управління Російською Православною Церквою. Її вищим керівним органом стала Духовна колегія, згодом перейменована на Святійший Синод. З 1721 р. розпочинається перебудова єпархіального управління загалом та Київської духовної консисторії зокрема в межах запропонованого великоросійського зразка на колегіальній основі: Петро I, проводячи реформування системи державного управління Російської імперії на основі шведської моделі, запровадив у такий спосіб колегіальні принципи до сфери, яка раніше залишалася поза увагою європейських камералістів, –

до церковного управління. Верхня хронологічна межа дослідження пояснюється змінами в кадровому наповненні та функціонуванні Київської духовної консисторії після проголошення у квітні 1786 р. указу про секуляризацію.

Також варто обумовити, що в середовищі канцелярського персоналу спостерігається ієрархічне розшарування на яскраво виражений керівний прошарок та нижчих канцелярських службовців. Набір керівних посад у канцелярії духовної консисторії приблизно усталився лише на середину XVIII ст.: загальне головування здійснював кафедральний писар, безпосереднє керівництво діловодством закріплювалося за двома консисторськими писарями, технічне керівництво канцелярією належало реєнту, окремі повиття очолювалися повитчиками. Як правило, до зайняття вищої посади, кафедрального писаря, претендент проходив усі шаблі керівної вертикалі<sup>1</sup>. Імена кафедральних і консисторських писарів відомі завдяки публікаціям XIX ст. та збереженим документам<sup>2</sup>. Усі вони були досить вагомими постатями для свого часу, належали до чернечої спільноти, рекрутувалися переважно з братії Софійського кафедрального, рідше – Михайлівського Золотоверхого, Богоявленського Братського та інших монастирів. Лише у другій половині століття мали місце централізовані спроби змінити усталену практику. Так, у 1768 р. на вимогу Св. Синоду кафедральним писарем затверджено представника білого духовенства Іакова Білявського, який з 1765 р. виконував обов'язки консисторського писаря і був ніжинським намісником<sup>3</sup>. Керівний склад консисторської канцелярії формували вихованці Києво-Могилянської академії, інколи тут з'являлися навіть колишні викладачі закладу (наприклад, Досифей Галяховський, Ієремія Білецький, Іоаким Костенецький, Савва Тихонович-Палмовський та ін.). Отже, проблему керівного складу канцелярського відділення можна вважати вирішеною вже в історіографії XIX ст.: керівництво в канцелярії духовної консисторії належало вихованцям Києво-Могилянської академії. Питання, де здобували освіту рядові представники канцелярського відділення, на сьогодні залишається відкритим.

Нижчий канцелярський персонал, зрозуміло, кількісно переважав керівну верхівку. На нижчих сходинках структурної вертикалі консисторської канцелярії перебували канцеляристи, підканцеляристи,

<sup>1</sup> Детальніше про це див.: *Прокон'юк О.* Канцелярія Київської духовної консисторії: штат та функції службовців // Київська старовина. – 2005, № 5. – С. 82–99.

<sup>2</sup> *Лебединцев П.* Кафедральный Киево-Софийский монастырь и его наместники // Киевские губернские ведомости. – 1859, № 38. – С. 278–279; № 39. – С. 282–283; *Воронковскій И.* Кафедральный Киево-Софийский монастырь и его наместники // Киевские епархиальные ведомости. – 1864, № 13. – С. 420–422; Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [далі – ІР НБУВ]. – Ф. 160, № 185 – 228. – Арк. 126–129 зв.

<sup>3</sup> Полное собрание законов Российской империи, с 1649 года [далі – ПСЗ]. – СПб., 1830. – Т. XVIII (1767–1769). – № 13163. – С. 724; Центральний державний історичний архів України, м. Київ [далі – ЦДАК України]. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 4132. – Арк. 60 зв. – 61; спр. 4134. – Арк. 13 зв. – 14.

копіїсти, писці та окрема група осіб, що навчалися канцелярської справи. Штатний розклад канцелярії Київської духовної консисторії варіювався протягом усього досліджуваного періоду. Характерно, що в подібному стані пошуку перебували всі установи Російської імперії. Проводячи реформи державного апарату, уряд Петра I наприкінці першої чверті XVIII ст. склав і затвердив штати більшої частини центральних та місцевих установ. Проте у 1720-х, а також 1730–1740-х рр. неодноразово вносилися зміни до структури і штату окремих відомств. Так, лише в першій половині XVIII ст. для канцелярії Св. Синоду фіксується більше чотирьох штатних розкладів<sup>4</sup>. У першій половині XVIII ст. загальне число канцелярських службовців духовної консисторії становило 12–15 осіб. З 1741 по 1748 рр. в канцелярії були: 1 реєнт, 4 канцеляристи, які очолювали повіття, та 5-й, що вів справи протокольного столу, 4 підканцеляристи, 2 копіїсти – всього 12 службовців. Натомість у 1758 р. духовна консисторія подала на розгляд митрополиту штат канцелярії вже з 22 осіб<sup>5</sup>. Із середини XVIII ст. кількісний показник складу консисторської канцелярії має тенденцію до постійного зростання, оскільки, рівень бюрократизації системи управління постійно централізовано поглиблювався. Характерно, що зростання числа канцелярських службовців простежується у цей час і в інших установах Гетьманщини. Наприклад, число службовців Генеральної військової канцелярії зросло з 25 чоловік у 1728 р. до 179 – у 1742 р. Аналогічні тенденції спостерігаємо і в штаті Київської губернської канцелярії<sup>6</sup>.

Починаючи з 60-х рр. XVIII ст., збереглися окремі проекти скорочення кількості персоналу консисторської канцелярії. Зокрема, в проекті нового штату, поданому на розгляд митрополита 19 травня 1763 р., духовна консисторія пропонувала обмежити чисельність канцелярських службовців до 24 осіб<sup>7</sup>. Проте штат консисторської канцелярії і надалі продовжував збільшуватися: М. Шпачинський вказує, що станом на 1767 р. в канцелярії було 3 канцеляристи, 7 підканцеляристів, 14 копіїстів і 9 писців, всього 33 особи, не рахуючи 5 канцелярських службовців при кафедральній конторі та двох консисторських писарів<sup>8</sup>. Лише у 1770-х рр. спостерігаємо реальні наслідки реформування: станом на 1771 р. чисельність канцелярського персоналу вдалося скоротити до 22 осіб<sup>9</sup>. Указом митрополита від 11 вересня 1771 р., отриманим у духовній консисторії 16 вересня, наказу-

<sup>4</sup> Барсов Т. В. Синодальные учреждения прежнего времени. – СПб., 1897. – С. 11; Востоков Н. Святейший Синод и отношения его к другим государственным учреждениям при императоре Петре I // Журнал Министерства народного просвещения. – 1875, № 7. – С. 85.

<sup>5</sup> Шпачинский Н., свящ. Киевский митрополит Арсений Могилянский и состояние Киевской митрополии в его правление (1757–1770). – К., 1907. – С. 137.

<sup>6</sup> Панашенко В. В. Органи управління та їх канцелярії на Гетьманщині XVIII ст. // Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Збірник документів. – К., 1993. – С. 8, 15.

<sup>7</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1024, спр. 1668. – Арк. 1.

<sup>8</sup> Шпачинский Н., свящ. Киевский митрополит Арсений Могилянский ... – С. 144.

<sup>9</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 4133. – Арк. 17 зв.

валося привести число канцелярських службовців до стандартів, встановлених штатним розкладом у великоросійських духовних консисторіях<sup>10</sup>. Таким чином, було вирішено обмежити кількість канцелярських службовців до 15<sup>11</sup>. Однак, незважаючи на низку рішень, процес скорочення персоналу просувався помалу: у 1776 р. в складі консисторської канцелярії значиться 21 службовець, у 1779 р. – 18, у 1780 р. – 14<sup>12</sup>. Як бачимо, кількісні показники штатів змінювалися, в середньому, від 12–15 службовців у першій половині століття до 20–30 в середині та 15–20 у 1770–1780-х рр.

На початковому етапі функціонування Київську духовну консисторію обслуговувала канцелярія, спільна для митрополита, а також кафедрального монастиря Св. Софії. Формування її кадрового складу здійснювалося шляхом визначення відповідного послушання для ченців кафедрального монастиря. Відомості про канцелярських службовців 20–30-х рр. XVIII ст. практично відсутні, проте спираючись на знання про шляхи комплектування чернечої братії кафедрального монастиря та її освітній рівень<sup>13</sup>, ми схильні думати, що в складі канцелярського персоналу переважали вихованці Києво-Могилянської академії.

З кінця 30-х рр. XVIII ст. такий жорсткий метод забезпечення кадрами виявився недостатньо ефективним. Саме з цього часу джерела фіксують переважання в складі канцелярії духовної консисторії представників білого духовенства: із 82 канцелярських службовців за період з 1739 по 1786 рр., чие соціальне походження нам відоме, 59 були вихідцями з білого духовенства, 11 представляли козацький стан, 6 – міщанський, по 2 канцелярських службовці походило з посполитих та дворян (див. табл. 1). 20 грудня 1759 р. у духовній консисторії було вирішено приймати до числа нижчого канцелярського персоналу насамперед синів священиків<sup>14</sup>. Очевидно, це можна пояснити державною політикою, зростанням обсягу діловодства та процесами, які обмежували чисельність білого духовенства, породжуючи прошарок осіб, «виштовхнутих» за його межі й змушених шукати нової соціальної ніші.

Яким чином представники всіх перерахованих соціальних груп потрапляли до канцелярського відділення духовної консисторії та яким був рівень їхньої підготовки? Насамперед, пошук канцелярських службовців проводився самою духовною консисторією в стінах Києво-Могилянської академії. Консисторія час від часу «цікавилася», чи немає серед студентів охочих вступити на службу в консисторську канцелярію. На один з таких запитів ректор Академії 22 січня 1759 р.

<sup>10</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 4133. – Арк. 17–17 зв., 50–50 зв.; спр. 4182. – Арк. 180.

<sup>11</sup> Там само. – Спр. 4133. – Арк. 18.

<sup>12</sup> Там само. – Спр. 4952. – Арк. 2–8; спр. 5101. – Арк. 3–9.

<sup>13</sup> *Прокон'юк О.* Формування складу братії Києво-Софійського кафедрального монастиря (1721–1786 рр.) // Український історичний збірник: 2003. – К., 2004. – Вип. 6. – С. 115–138.

<sup>14</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 3274. – Арк. 5 зв. – 7.

подав відомість, де представив осіб, що бажали отримати згадане місце, серед них: 7 студентів риторики, 5 – пійтики, 3 – синтаксими<sup>15</sup>. Відомо, що роком раніше (1758) в консисторську канцелярію було прийнято 13 студентів КМА<sup>16</sup>. Документи фіксують також приватні звернення студентів із проханнями прийняти їх до канцелярського відділення, як, наприклад, прохання від 14 жовтня 1742 р. Федора Кияновича, що навчався в Академії сім років, дійшовши до класу філософії<sup>17</sup>. На приватне подання у 1749 р. в канцелярію був прийнятий Гавриїл Левицький, котрий вивчав латинську та німецьку мови<sup>18</sup>; у 1760 р. до складу канцелярського персоналу зарахований студент Іван Созонович<sup>19</sup> і т. д. Із 138 канцелярських службовців, чії біографічні дані частково нам відомі, з впевненістю можна говорити про навчання в Академії 35 осіб (див. табл. 1). Епізодично до консисторської канцелярії потрапляли вихованці й інших навчальних закладів: наприклад, фіксуються двоє вихованців Чернігівської колегії. Врешті, після втручання Св. Синоду у формування штату канцелярії з метою поповнення її великоросійським елементом тут, згідно з указом Св. Синоду від 10 червня 1784 р., з'являється Микола Серов, що здобував освіту в Рязанській семінарії<sup>20</sup>.

Доступні нам документи дозволяють твердити, що в більшості випадків прохання про зарахування в канцелярію подавали студенти, які провчилися в КМА 6–7 років і наближалися до завершення студій. Як правило, вони зупинялися на вивченні філософії або риторики. До таких можна віднести Феодора Рудзінського<sup>21</sup>, Ігната Яновського<sup>22</sup>, Йоакима Копачевського<sup>23</sup> та ін. (див. табл. 1). Дехто, наприклад Кирило Кременецький, проходили повний курс, осягаючи й богослов'я<sup>24</sup>. Проте не лише завершення навчання і потреба подальшого визначення підштовхували вихованців Академії до пошуку місця в консисторській канцелярії. Для багатьох канцелярія ставала альтернативою в отриманні нехай не академічної, але принаймні спеціальної освіти, коли не вистачало коштів на подальше продовження навчання. Саме так, наприклад, аргументував прохання прийняти до канцелярського відділення свого сина священник Новосанжарівської Покровської церкви Олексій Тополнецький у 1754 році<sup>25</sup>. Про це гово-

<sup>15</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1024, спр. 1156. – Арк. 1–4; Києво-Могилянська академія, кінець XVII – початок XIX ст.: Повсякденна історія: 36. док. / Упоряд.: О. Ф. Задорожна та ін. – К., 2005. – № 110–112. – С. 174–177.

<sup>16</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1024, спр. 1252. – Арк. 3–3 зв.

<sup>17</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 678. – Арк. 1.

<sup>18</sup> Там само. – Оп. 144, спр. 130. – Арк. 1.

<sup>19</sup> Там само. – Оп. 155, спр. 6. – Арк. 1.

<sup>20</sup> РГИА. – Ф. 796, оп. 67, д. 101. – Л. 17; оп. 65, д. 253. – Л. 18.

<sup>21</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 995. – Арк. 2–2 зв.; Києво-Могилянська академія, кінець XVII – початок XIX ст. – № 34–35. – С. 69–70.

<sup>22</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 153, спр. 62. – Арк. 1, 4.

<sup>23</sup> Там само. – Оп. 1024, спр. 1092. – Арк. 1.

<sup>24</sup> Там само. – Оп. 176, спр. 76. – Арк. 7.

<sup>25</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 2531. – Арк. 9–9 зв.

рить і Павло Корольов, який навчався в Академії, але через фінансову неспроможність продовжувати тут освіту просив у 1782 р. прийняти його на навчання канцелярської справи в духовну консисторію<sup>26</sup>.

Становлячи значний відсоток у канцелярському відділенні, вихованці КМА ділили канцелярський простір у резиденції центральних єпархіальних органів влади із колишніми канцелярськими службовцями інших духовних та світських установ. Джерела фіксують приклади переходу канцелярських службовців з вищих єпархіальних органів до консисторської канцелярії. Так, Іван Вигулянський з 23 квітня 1765 р. перебував на службі в канцелярії кафедральної контори, а в 1771 р. на його прохання переведений до канцелярії духовної консисторії на посаду підканцеляриста<sup>27</sup>. Типовими є приклади переходу з нижчих органів єпархіального управління – монастирських та протопопських канцелярій<sup>28</sup>. Досвід 6-річної канцелярської роботи в канцелярії Братського монастиря мав Василь Шаревський<sup>29</sup>; Григорій Родаля перед консисторською канцелярією служив у канцелярії Києво-Печерської лаври<sup>30</sup>, так само як і Андрій Яковлів<sup>31</sup>; Сидір Єремійв, який 29 квітня 1771 р. подав клопотання про зарахування до числа канцелярських службовців духовної консисторії, перебував до того, з 1766 р. по 20 жовтня 1768 р., на посаді писця, далі копіїста в духовному правлінні протопопії Печерської фортеці, а пізніше – при канцелярії Видубицького монастиря<sup>32</sup>; Олексій Спичак близько восьми років був писарем у Борзненському духовному правлінні<sup>33</sup>; дворічну практику в Сорочинському духовному правлінні мав Іван Калеників<sup>34</sup>; Павло Петрановський три роки прослужив у Пирятинському, а Григорій Богдановський рік – у Борзненському духовному правлінні<sup>35</sup>.

Серед персоналу консисторської канцелярії була також група службовців, які перейшли сюди зі світських канцелярій. Так, Федір Білявський отримав досвід ведення канцелярських справ у Ніжинській полковій канцелярії<sup>36</sup>; Іван Міхновський вивчав канцелярську справу при Полтавській полковій канцелярії з 1768 по 1770 рр.<sup>37</sup>; з Гадяцької полкової канцелярії перейшов Яків Коломійцев<sup>38</sup>. Маємо представників і сотенних канцелярій, а саме: Глухівської – Микита Карпів

<sup>26</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 176, спр. 76. – Арк. 1.

<sup>27</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 4132. – Арк. 119, 120.

<sup>28</sup> Там само. – Оп. 155, спр. 31. – Арк. 1; спр. 35. – Арк. 3–3 зв.

<sup>29</sup> Там само. – Оп. 176, спр. 76. – Арк. 7.

<sup>30</sup> Там само. – Оп. 158, спр. 58. – Арк. 1–1 зв.; 6, 7–7 зв.

<sup>31</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 4952. – Арк. 3 зв. – 4; спр. 5101. – Арк. 4 зв. – 5.

<sup>32</sup> Там само. – Оп. 166, спр. 51. – Арк. 1.

<sup>33</sup> Там само. – Оп. 1024, спр. 2198. – Арк. 2.

<sup>34</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 4952. – Арк. 3 зв. – 4; спр. 5101. – Арк. 4 зв. – 5.

<sup>35</sup> Там само. – Спр. 4952. – Арк. 6 зв. – 8; спр. 5101. – Арк. 7 зв. – 9.

<sup>36</sup> Там само. – Спр. 2533. – Арк. 1–1 зв.

<sup>37</sup> Там само. – Оп. 167, спр. 150. – Арк. 3.

<sup>38</sup> РГИА. – Ф. 796, оп. 67, д. 101. – Л. 37–37 об.

та Курінської — Василь Петрановський<sup>39</sup>. Після того, як у 1763 р. політична система Гетьманату поповнилася новими судовими органами — земськими, підкоморськими та гродськими судами<sup>40</sup>, — службовці їх канцелярій теж з'являються серед персоналу консисторської канцелярії, як, наприклад, Михайло Біляков, Микита Рисьєв та Павло Степановський<sup>41</sup>. Для осіб, які переходили на службу в канцелярію Київської духовної консисторії із канцелярських відділень інших установ, таке переміщення означало підняття на щабель вище в кар'єрному рості. Розмежування або відмінностей у діловодстві між світськими та духовними установами не було через уніфікаторську політику російського уряду, тому досвід, набутий у будь-якій з канцелярій, мав універсальний характер. У 1734 р. Сенат надіслав Генеральній військовій канцелярії указ щодо оформлення всіх видів документів, адресованих як російським, так і українським установам. Згідно з надісланими зразками форм, мали складатися основні типи документів, затверджувалися їх назви та формули<sup>42</sup>.

Загалом з-поміж 138 представників канцелярського персоналу духовної консисторії нам вдалося виокремити 21 особу, що мала попередній досвід канцелярської служби в установах, спектр яких представляє чи не весь асортимент тодішніх інституцій, нижчих за статусом від Київської духовної консисторії. Не виключено, що частина з них навчалася в Києво-Могилянській академії, принаймні, щодо чотирьох осіб це зазначено (див. табл. 1).

Окрім того, в самій консисторській канцелярії існувала практика підготовки службовців. Зауважимо, що ідея такої підготовки належала Петру I ще на початку розробки основ колегіальної системи і була досить популярною в досліджуваній нами період<sup>43</sup>. Генеральний регламент дозволяв набирати в канцелярію осіб, охочих тут працювати, навчати їх, а коли з'явиться вакансія — зараховувати до канцелярії<sup>44</sup>. Це був досить ефективний спосіб поповнення штату, що практикувався фактично в усіх установах. Серед полкових канцелярських відділень Гетьманщини найбільш досконало зазначена справа була поставлена у Чернігівській полковій канцелярії<sup>45</sup>. При Генеральній військовій канцелярії також перебувало чимало осіб, які не належали до штату,

<sup>39</sup> ЦДІАК України. — Ф. 127, оп. 1020, спр. 4952. — Арк. 5 зв. — 6.

<sup>40</sup> Струкевич О. К. Україна-Гетьманщина та Російська імперія протягом 50–80-х рр. XVIII століття (політико-адміністративний аспект проблеми). — К., 1996. — С. 6–7.

<sup>41</sup> ЦДІАК України. — Ф. 127, оп. 1020, спр. 4952. — Арк. 2 зв. — 3, 4 зв. — 5; спр. 5101. — Арк. 3 зв. — 4, 5 зв. — 6.

<sup>42</sup> ПСЗ. — СПб., 1830. — Т. IX (1733–1736). — № 6629. — С. 409–411; Ширше про вплив російської діловодної практики на українську див.: Горобець В. Й. Проблеми жанрово-стилістичної атрибуції актових джерел XVIII ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. — К., 1994. — Вип. 2. — С. 73–77; Стафійчук В. Розвиток формуляру директивно-розпорядчих документів Гетьманщини // Доба Богдана Хмельницького (До 400-річчя від дня народження): 36. наук. праць. — К., 1995. — С. 223–232.

<sup>43</sup> Анисимов Е. В. Государственные преобразования и самодержавие Петра Великого в первой четверти XVIII века. — СПб., 1997. — С. 192–193.

<sup>44</sup> ПСЗ. — СПб., 1830. — Т. VI (1720–1722). — № 3534. — С. 154.

<sup>45</sup> Панащенко В. В. Полкове управління в Україні (сер. XVII–XVIII ст.). — К., 1997. — С. 24.

а навчалися діловодству в надії зробити кар'єру<sup>46</sup>. Число осіб, що перебували на правах учнів у канцелярії Київської духовної консисторії, визначити важко, проте складається враження постійної наявності такої групи. В описах просування того чи іншого канцелярського службовця кар'єрними шаблями нерідко помічаємо проходження певного терміну між прийняттям у консисторську канцелярію і отриманням звання, час протікання якого був досить різним, проте в більшості випадків тривав близько року. На нашу думку, саме на цьому хронологічному відрізку і проходила підготовка. Так, Василь Костинський перебував у канцелярії з 20 січня 1759 р. без звання, у березні був призначений писцем, а 8 грудня 1759 р. — копійстом<sup>47</sup>. Стефана Яновського прийняли 13 листопада 1764 р., а в липні 1765 р. консисторський писар Іаків Білявський звертається до консисторії з проханням надати Яновському звання копійста<sup>48</sup>. Петро Якимів отримав звання копійста в Полтавському повітті лише через два роки після прийняття в канцелярію (24 квітня 1768 р. — 23 березня 1770 р.)<sup>49</sup>. Терентій Кондесов працював у консисторії без призначення від 6 листопада 1769 р., місце копійста в Київському повітті йому надали 23 березня 1771 року<sup>50</sup>. Цим же днем датуються укази про призначення копійстами Петра Фотєєва та Івана Лабунського в Київське повіття в протокол: до канцелярії обидва були зараховані, відповідно, 21 червня та 27 січня 1770 року<sup>51</sup>. Прийняту в канцелярію, хоча й без призначення, особу закріплювали за тим чи іншим повіттям, де вона виконувала найпростішу роботу, одночасно навчаючись канцелярської справи під наглядом канцелярських службовців. Розробленої «програми» для підготовки канцелярських службовців не існувало, як і окремої особи, яка б цим займалася.

Слід зазначити, що для всієї Російської імперії XVIII ст. гостро стояла проблема компетенції та професіоналізму чиновників<sup>52</sup>, оскільки близько 80 % всіх службовців державного апарату не мали спеціальної освіти й володіли лише початковими знаннями: вміли читати, писати та рахувати<sup>53</sup>. До схожих висновків щодо канцелярії Київської духовної консисторії схиляють підрахунки в межах даних, показаних у таблиці 1, де число вихованців Академії та канцелярських службовців, що перейшли з інших канцелярій, становить менше половини відомого персоналу. Натомість відомості за 1779 та 1780 рр. подають

<sup>46</sup> Романовський В. Нариси з архівознавства. Історія архівної справи на Україні та принципи порядкування в архівах. — Харків, 1927. — С. 67.

<sup>47</sup> ЦДІАК України. — Ф. 127, оп. 154, спр. 93. — Арк. 10.

<sup>48</sup> Там само. — Оп. 1024, спр. 1529. — Арк. 1–2.

<sup>49</sup> Там само. — Спр. 2008. — Арк. 1–1 зв.

<sup>50</sup> Там само. — Оп. 1020, спр. 4133. — Арк. 88–88 зв.

<sup>51</sup> Там само. — Спр. 4132. — Арк. 110–110 зв., 121–121 зв., 149–149 зв.; спр. 4133. — Арк. 64–64 зв. Інші подібні приклади див. табл. 1.

<sup>52</sup> Каменский А. Б. От Петра I до Павла I: реформы в России XVIII века (опыт целостного анализа). — М., 2001. — С. 518.

<sup>53</sup> Троицкий С. М. Русский абсолютизм и дворянство в XVIII в. Формирование бюрократии. — М., 1974. — С. 282.



набагато позитивнішу картину освітнього рівня канцелярського персоналу Київської духовної консисторії. З 18 службовців канцелярії у 1779 р. 11 мали попередній досвід канцелярської служби (3 з них – вихованці Академії), 3 навчалися в КМА, 4 «въ школахъ нѣ обучалыся»<sup>54</sup>. Станом на 1780 р. 8 службовців канцелярії мали попередній досвід канцелярської роботи, причому двоє з них навчалися в Академії, троє були її вихованцями, а троє «въ школахъ нѣ обучалыся»<sup>55</sup>. Незважаючи на те що це відомості лише за два роки функціонування канцелярії, ми схилиємося до думки про переважання в складі канцелярського персоналу Київської духовної консисторії службовців із певним рівнем підготовки – чи то в КМА, чи то в інших канцеляріях. Про це свідчать і паралелі з канцеляріями інших установ. Скажімо, персонал військових канцеляристів Генеральної військової канцелярії комплектувався переважно з вихованців Академії<sup>56</sup>.

Чи впливав статус вихованця Академії на швидкість кар'єрного росту канцелярського службовця? Останнє вимірюється різними термінологічними рамками залежно від індивідуальних якостей та об'єктивних обставин – наявності вільного місця на ієрархічно вищому щаблі. Для більшості кар'єрний ріст був поступовим та планомірним, а термін перебування в одному званні розтягувався, в середньому, від піврічного до дворічного. Для прикладу, Петро Білопольський був прийнятий копіїстом 30 квітня 1762 р., а звання підканцеляриста отримав 31 березня 1764 року<sup>57</sup>. Натомість для Василя Коценського між статусом копіїста і підканцеляриста минуло всього чотири місяці (11 вересня 1762 р. – 16 січня 1763 р.)<sup>58</sup>. Навчання в Академії дійсно відкривало можливість спрощення кар'єрного росту – без необхідності підніматися з самого низу. Так, Йосиф Сечкаров, який навчався у КМА з 1746 по 1755 рр., а після того мав практику приватного вчителя, був прийнятий в канцелярію відразу підканцеляристом<sup>59</sup>. Інколи в канцелярію потрапляли непересічні особи, які могли би претендувати на кращу кар'єру. Скажімо, Іван Величковський дійшов у КМА класу філософії, навіть був рекомендований вивчати богослов'я. В канцелярію його прийняли 28 червня 1758 р. у званні підканцеляриста, а вже 2 серпня 1758 р. доручили виконання обов'язків підповітчика в Полтавському повітті<sup>60</sup>. Така практика щодо освіченої категорії канцелярських службовців була офіційно узаконеною<sup>61</sup>, проте приклади прийняття вихованців Академії відразу на вищі посади

<sup>54</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 4952. – Арк. 2–8.

<sup>55</sup> Там само. – Спр. 5101. – Арк. 3–9 зв.

<sup>56</sup> *Панашенко В. В.* Органи управління та їх канцелярії на Гетьманщині XVIII ст. – С. 7; *Апанович О. М.* Урядові службовці Гетьманщини – українська інтелігенція XVIII ст. // Український історичний журнал. – 1997, № 2. – С. 92.

<sup>57</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1024, спр. 1251. – Арк. 5.

<sup>58</sup> Там само. – Спр. 1382. – Арк. 1.

<sup>59</sup> Там само. – Оп. 154, спр. 77. – Арк. 1.

<sup>60</sup> Там само. – Спр. 93. – Арк. 11–11 зв.

<sup>61</sup> *Шепелев Л. Е.* Чиновный мир России: XVIII – начало XX в. – СПб., 2001. – С. 139–140.

спостерігаємо приблизно до 70-х рр. XVIII ст., надалі вони втрачають такий привілей. Так, Іван Княгинецький долав усі кар'єрні шаблі поступово: як син протопопа, він здобував освіту в Академії з нижчих класів по риторично включно, до канцелярії був зарахований на власне прохання 14 грудня 1778 р., а лише 29 січня 1780 р. призначений копіїстом; звання підканцеляриста отримав 5 травня 1781 р., а канцеляриста – 16 липня 1783 року<sup>62</sup>. Василь Петрановський, окрім навчання в Академії, мав досвід роботи в Курінському сотенному правлінні, проте лише через два роки після прийняття в канцелярію отримав звання копіїста<sup>63</sup>.

Напевно, із 70-х рр. XVIII ст. у кадровій політиці духовної консисторії набув ваги один із головних організаційних принципів чиновницької служби в Російській імперії, котрий полягав у тому, що службовець мусить пройти її знизу вгору повністю, починаючи з вислуги нижчого звання. Це диктувалося потребою отримання необхідного досвіду, оскільки саме досвід вважався головною школою професійної підготовки службовців<sup>64</sup>. Ця обставина заважала повноцінному використанню потенціалу кадрового наповнення консисторської канцелярії, оскільки посади канцеляристів почали займати переважно службовці, що не мали академічної освіти, проте пройшли в консисторській канцелярії шлях від копіїста. Так, у відомостях про канцеляристів за 1779 і 1780 рр. першу позицію в списку займає військовий товариш Михайло Біляков, який не мав академічної освіти, вступив у консисторію в 1769 р. і пройшов усі шаблі канцелярської служби; аналогічний приклад – із канцеляристом Андрієм Яковлевим (у консисторії з 1772 р.)<sup>65</sup>. Натомість вихованці Академії займали посади писців і копіїстів, оскільки не могли претендувати на більше, розпочинаючи канцелярську службу<sup>66</sup>.

Щодо вихідців з інших канцелярій, то вони, як правило, завжди були змушені розпочинати кар'єрне сходження в канцелярії духовної консисторії із нижчого звання через різницю в статусі установ. Наприклад, Павло Мещенко-Петрановський починав канцелярську службу в Пирятинському духовному правлінні в 1775 р., до складу консисторської канцелярії його зарахували у 1778 р., у 1780 р. він отримав звання копіїста, в 1783 р. – підканцеляриста, а у 1785 р. – канцеляриста<sup>67</sup>. Аналогічно, Олексій Спичак, який мав 8-річний досвід роботи в Борзненському духовному правлінні (навіть виконував обов'язки писаря), був прийнятий 2 липня 1773 р. у консисторську канцелярію і перебував у ній писцем до 1774 р., лише 12 листопада 1774 р. отримавши звання копіїста, 23 листопада 1775 р. – підканце-

<sup>62</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 180, спр. 67. – Арк. 12 зв.

<sup>63</sup> Там само. – Оп. 1020, спр. 4952. – Арк. 5 зв. – 6.

<sup>64</sup> Шенелєв Л. Е. Чиновный мир России. – С. 139.

<sup>65</sup> ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 1020, спр. 4952. – Арк. 2–4; спр. 5101. – Арк. 3 зв. – 5.

<sup>66</sup> Там само. – Спр. 4952. – Арк. 7–8; спр. 5101. – Арк. 8–9.

<sup>67</sup> РГИА. – Ф. 796, оп. 67, л. 101. – Л. 37.

ляриста, а 22 вересня 1778 р. — канцеляриста з виконанням обов'язків повітчика<sup>68</sup>. Спроба Василя Яновського змінити усталений порядок речей закінчилася невдачею: незважаючи на 4-річне перебування в консисторській канцелярії і численні звернення, йому так і не вдалося отримати звання канцеляриста на підставі того, що він ним був у канцелярії Зіньківського першосотенного правління та Зіньківського земського суду<sup>69</sup>. Проте досвід відігравав значну роль за умови, якщо він був набутий в установі, яка за статусом була близькою до Київської духовної консисторії. Показовим тут є приклад Якова Білозерського, який з 1753 р. по листопад 1761 р. працював у Чернігівській кафедральній канцелярії, причому з 9 листопада 1755 р. — на посаді повітчика, а з 1762 р. по 8 січня 1763 р. виконував обов'язки писаря в Спаському Новгород-Сіверському монастирі. 30 січня 1763 р. Білозерський звернувся до митрополита з проханням прийняти його до канцелярії при кафедральній конторі або при духовній консисторії і вже 11 лютого 1763 р. був зарахований канцеляристом<sup>70</sup>.

Чи становили службовці з академічною освітою окрему групу в канцелярському середовищі? Приклади загальноканцелярської солідарності є, але ознаки корпоративної приналежності формуються на ґрунті невдоволення низькою оплатою праці та низьким рівнем добробуту. Так, 5 листопада 1758 р. датується донесення у духовну консисторію з вимогою видати затримані за цей місяць кошти на харчування, підписане 21 канцелярським службовцем<sup>71</sup>. У поданні від 5 березня 1761 р. канцелярські службовці скаржилися на великі обсяги, жорсткий графік роботи та низьку оплату праці<sup>72</sup>. Колективні скарги на фінансову скруту, погане харчування та не виплату зароблених грошей фіксуються і пізніше, в 1771 і 1780 роках<sup>73</sup>. За браком свідчень важко однозначно говорити про те, чи створювали відособлену корпорацію в канцелярії вихованці Академії, проте вони, без сумніву, розуміли своє вище становище і більшу конкурентоспроможність на ринку праці. У випадку невдоволення умовами праці вони також могли вільніше дозволити собі залишити консисторську канцелярію в пошуках кращого місця. Наприклад, із 13 вихованців Академії, прийнятих у канцелярію в 1758 р., станом на 1761 р. залишилося лише двоє, решта покинула канцелярську службу в духовній консисторії<sup>74</sup>.

Підсумовуючи, можемо стверджувати про переважання в канцелярії Київської духовної консисторії вихованців Києво-Могилянської академії, причому вони формували її керівний склад. У середовищі

<sup>68</sup> ЦДІАК України. — Ф. 127, оп. 1024, спр. 2198. — Арк. 2, 5, 16 зв.

<sup>69</sup> Там само. — Оп. 1020, спр. 5258. — Арк. 1, 4–5 зв., 9.

<sup>70</sup> Там само. — Оп. 158, спр. 60. — Арк. 2–3.

<sup>71</sup> Там само. — Оп. 154, спр. 93. — Арк. 3.

<sup>72</sup> Там само. — Оп. 1024, спр. 1252. — Арк. 1–1 зв.

<sup>73</sup> Там само. — Спр. 2081. — Арк. 8 зв.; спр. 2078. — Арк. 1–1 зв.; оп. 174. — Спр. 3. — Арк. 1.

<sup>74</sup> Там само. — Оп. 1024, спр. 1252. — Арк. 3–3 зв.

нижчого канцелярського персоналу суттєву конкуренцію їм створювали особи, які отримали канцелярський досвід в інших установах як духовного, так і світського відомства. До 70-х рр. XVIII ст. вихованці Академії користувалися привілеєм спрощеного кар'єрного росту, однак після низки загальноімперських постанов, мусили, як і всі інші канцелярські службовці, розпочинати кар'єрне сходження з вислуги нижчого звання.

*Таблиця 1. Соціально-освітня характеристика канцелярських службовців Київської духовної консисторії за 1739–1786 рр.<sup>75</sup>*

Ім'я та прізвище	Соціальне походження	Освіта, досвід роботи
Олексій Огронович		
Артем Нсмеровський		
Лукіян Терпиловський		
Омеліян Терпиловський		
Стефан Стефанович		
Стефан Лазаревич		
Петро Терпиловський		
Андрій Кожанівський		
Василь Бразулевич		
Даниїл Базилевич		КМА філософія

<sup>75</sup> До таблиці включені лише ті канцелярські службовці, служба яких у консисторській канцелярії за вказаний період не викликає сумніву. Поза увагою залишилися особи, які зверталися з проханнями зарахувати до складу персоналу канцелярії, але ми не володіємо даними щодо результату їх подання.

Таблиця складена на основі: Києво-Могилянська академія, кінець XVII – початок XIX ст.: № 34–35. – С. 69–70; ЦДІАК України. – Ф. 127, оп. 141, спр. 28. – Арк. 2–2 зв.; оп. 144, спр. 130. – Арк. 1; оп. 147, спр. 57. – Арк. 1–1 зв.; оп. 153, спр. 62. – Арк. 1, 4–5 зв.; спр. 68. – Арк. 4–5 зв.; оп. 154, спр. 77. – Арк. 1–6 зв.; оп. 155, спр. 4. – Арк. 9, 11; спр. 6. – Арк. 1, 3–3 зв., 9; спр. 31. – Арк. 1; оп. 155, спр. 35. – Арк. 2–3 зв.; оп. 157, спр. 120. – Арк. 1, 5–5 зв., 6 зв., 13, 14 зв., 15; оп. 158, спр. 58. – Арк. 1–1 зв., 6–7 зв.; спр. 60. – Арк. 2, 3, 9–9 зв.; 11–12; спр. 82. – Арк. 1, 2–3 зв., 8, 9; оп. 160, спр. 8. – Арк. 1; оп. 162, спр. 21. – Арк. 1–1 зв., 5–5 зв., 7, 10; оп. 165, спр. 26. – Арк. 1, 2; оп. 166, спр. 47. – Арк. 36–38 зв.; спр. 51. – Арк. 1, 2, 3; спр. 75. – Арк. 2, 5, 10; оп. 167, спр. 150. – Арк. 3; оп. 173, спр. 20. – Арк. 4, 17; оп. 174, спр. 2. – Арк. 9–9 зв.; спр. 3. – Арк. 1; оп. 176, спр. 76. – Арк. 2 зв. – 3, 6–6 зв., 7, 9–9 зв., 11–12; оп. 178, спр. 2. – Арк. 1 зв.; оп. 179, спр. 69. – Арк. 1–2; спр. 72. – Арк. 1–2, 5–5 зв., 7–8; оп. 180, спр. 67. – Арк. 12 зв.; оп. 1020, спр. 353. – Арк. 14–21; спр. 521. – Арк. 1–1 зв.; спр. 678. – Арк. 1, 3; спр. 804. – Арк. 1; спр. 927. – Арк. 1–2; спр. 995. – Арк. 2–2 зв.; спр. 1106. – Арк. 1–2; спр. 1400. – Арк. 1; спр. 1154. – Арк. 1; спр. 1782. – Арк. 1–1 зв.; спр. 1783. – Арк. 1–1 зв.; спр. 1785. – Арк. 1–1 зв.; спр. 1190. – Арк. 1, 3; спр. 2071. – Арк. 1; спр. 2088. – Арк. 1–1 зв.; спр. 2228. – Арк. 1; спр. 2229. – Арк. 1–1 зв.; спр. 2531. – Арк. 9–14; спр. 2532. – Арк. 1, 2; спр. 2533. – Арк. 1–2 зв., 12; спр. 3577. – Арк. 36, 59–59 зв., 67 зв. – 68, 76 зв.; спр. 4132. – Арк. 110–110 зв., 121–121 зв., 129–130, 147–149 зв.; спр. 4133. – Арк. 6, 10, 11–11 зв., 64–64 зв., 87–87 зв., 116–116 зв.; спр. 4134. – Арк. 98–98 зв.; спр. 4952. – Арк. 1–10; спр. 5100. – Арк. 4–5 зв., 11, 12; спр. 5101. – Арк. 2–13; спр. 5257. – Арк. 2–2 зв.; спр. 5258. – Арк. 1, 4–5 зв., 9; спр. 5259. – Арк. 1, 2; оп. 1024, спр. 1092. – Арк. 1, 2; спр. 1153. – Арк. 1; спр. 1253. – Арк. 8, 16; спр. 1254. – Арк. 1, 2, 5; спр. 1445. – Арк. 1–1 зв.; спр. 1529. – Арк. 1–2; спр. 1667. – Арк. 1–26 зв.; спр. 1758. – Арк. 1; спр. 1759a. – Арк. 2; спр. 1998. – Арк. 102 зв. – 105; спр. 2008. – Арк. 1–1 зв.; спр. 2023. – Арк. 23; спр. 2078. – Арк. 3; спр. 2079. – Арк. 2–2 зв.; спр. 2083. – Арк. 2–2 зв.; спр. 2198. – Арк. 2, 5, 8, 15–16 зв., 18; спр. 2769. – Арк. 2–3; РГИА. – Ф. 796, оп. 50, д. 324. – Л. 1–7; оп. 65, д. 253. – Л. 1–1 об., 3–3 об., 7, 13, 17–18; оп. 67, д. 101. – Л. 17, 37–37 об.

## Продовження таблиці 1

Ім'я та прізвище	Соціальне походження	Освіта, досвід роботи
Петро Карпенський		КМА
Роман Кониський	з міщан	
Іоан Григорович		
Леонтій Чернявський	з козаків	
Федір Станіславський		
Павло Чемерийський		
Феодор Рудзінський	з міщан	КМА 1738–1745 риторика
Мойсей Ярошевський		КМА філософія
Авраам Филипович		
Іван Константинович		
Іосиф Бразулевич		
Федір Софонович		
Іаков Білявський		КМА філософія
Гавриїл Левицький		КМА латина, нім. мова
Іоаким Стефанович		КМА аналогія – філософія
Іван Величковський		КМА філософія
Лука Кушинський		
Андрій Сементовський		
Іосиф Висоцький		1745–1751 тенор півчої капели митрополита
Григорій Рудановський		
Григорій Расковський	з духовенства	
Федір Білявський	з духовенства	КМА філософія, канцелярист у Ніжинській полковій канцелярії
Іван Коломієць		
Василь Довгополеський		
Андрій Тополінецький	з духовенства	КМА
Василь Зубковський		
Петро Дитюк		
Петро Жураківський		
Іван Максимович		
Андрій Голтвенський		
Іаков Риштовський		
Степан Ленцевський		
Іоаким Копачевський	з духовенства	КМА 1751–1758
Ігнат Яновський	з посполитих	КМА 1753–1757 риторика
Зіновій Заєвський	з посполитих	КМА аналогія – риторика, приватний вчитель
Яків Максимович		
Іван Миронович	з духовенства	КМА
Іосиф Сечкаров	з козаків	КМА 1746–1755 філософія, по лютий 1759 приватний вчитель
Василь Самойлович	з духовенства	
Іван Созонович	з духовенства	КМА аналогія – філософія
Іаків Муравський	з духовенства	2 роки копіїст у канцелярії монастиря Св. Софії

## Продовження таблиці 1

Ім'я та прізвище	Соціальне походження	Освіта, досвід роботи
Іосиф Вакуловський	з духовенства	лютий 1754 – 30 грудня 1757 канцелярист у канцелярії монастиря Св. Софії, 1 жовтня 1759 писар у Трипіллі (вотчина монастиря Св. Софії)
Нестор Продма	з духовенства	
Григорій Мринський	з козаків	КМА аналогія – філософія, приватний вчитель
Леонтій Александровський	з шляхти	
Даміян Серединський	з духовенства	КМА аналогія – риторика
Савва Павловський	з духовенства	
Григорій Родаля	з духовенства	Чернігівська колегія риторика, грудень 1761 – 14 січня 1763 в канцелярії КПЛ
Яків Білозерський	з духовенства	1753 – листопад 1761 канцелярист у Чернігівській кафедральній канцелярії, 1753–1755 підканцелярист, повітчик, 1762 – 8 січня 1763 р. писар у Спаському Новгород-Сіверському монастирі
Герентій Михайловський	з духовенства	КМА латина, граматики
Петро Ляскоронський	з духовенства	
Іван Шилявський		
Гавриїл Сибірський		
Стефан Яновський	з духовенства	
Максим Фомецький	з духовенства	
Іван Богдановський	з духовенства	
Микита Шклярів		
Іван Вигилянський	з духовенства	
Олександр Феодорович	з духовенства	
Іван Верещинський		
Михайло Яновський	з духовенства	КМА аналогія – риторика
Мартин Стефанович		КМА риторика
Микита Струков		
Яким Голтвенський	з духовенства	
Петро Якимів	з духовенства	
Григорій Яковлев	з міщан	
Іван Хмельницький	з міщан	
Петро Пишимука		
Яків Атаназієвич		
Леонтій Михайловський	з духовенства	
Іван Квітнецький		

Продовження таблиці 1

Ім'я та прізвище	Соціальне походження	Освіта, досвід роботи
Яків Християнович	з духовенства	
Андрій Нужний		
Терентій Кондесов	з козаків	
Михайло Біляков	з козаків	з 1762 в гродському Гадяцькому, а з 1765 в земському Зіньківського повіту судах
Петро Петрановський	з духовенства	
Іван Лабунський	з духовенства	
Степан Якубовський	з духовенства	КМА нижчі класи – риторика, Чернігівська колегія риторика – філософія
Олексій Аркудинський		
Юрій Ханенко	з козаків	
Петро Фотеев	з військових	
Іван Калениченков		
Матвій Русалимів	з козаків	КМА риторика
Сидір Єремійв	з козаків	1766 – 20 жовтня 1768 писець, копійст у протопопії Печерської фортеці, в канцелярії Видубицького монастиря
Іван Міхновський	з козаків	1768–1770 в Полтавській полковій канцелярії
Яким Цетовський	з духовенства	1 квітня 1769 – 10 вересня 1770 в канцелярії монастиря Св. Софії
Мойсей Созонович	з духовенства	
Іван Сокологорський	з духовенства	
Тимофій Феодорович	з духовенства	
Кирило Тимофієв	з козаків	
Афанасій Нагайковський		
Григорій Никифорович	з духовенства	
Андрій Яковлів	з духовенства	з 1767 в канцелярії КПЛ
Олексій Спичак	з козаків	з 1770 писар Борзненського духовного правління
Микита Рис'єв	з духовенства	КМА, 1771 копійст у Київському гродському суді
Микита Карпів	з духовенства	КМА латина, граматики, з 1771 в Глухівській сотенній канцелярії
Іван Данилевський	з духовенства	
Іван Калеників	з духовенства	з 1771 в Сорочинському духовному правлінні
Микола Фомицький		

## Закінчення таблиці 1

Ім'я та прізвище	Соціальне походження	Освіта, досвід роботи
Павло Степановський	з духовенства	з 1773 копійст у Київському гродському суді
Ілля Войтишевський	з духовенства	
Василь Шматовський	з духовенства	
Василь Петрановський	з духовенства	КМА латина, граматики, 1775–1776 в Курїнському сотенному правлінні
Василь Шаревський	з духовенства	з 1772 в канцелярії Києво-Братського монастиря
Петро Степановський	з духовенства	
Петро Білопольський	з духовенства	КМА латина, риторика
Іван Княгинецький	з духовенства	КМА нижчі класи – риторика
Павло Петрановський	з духовенства	з 1775 в канцелярії Пирятинського духовного правління
Степан Терешієвич	з духовенства	КМА нижчі класи – риторика
Григорій Богдановський	з духовенства	з 1778 в канцелярії Борзнянського духовного правління
Іван Левицький	з духовенства	
Петро Барішевський	з духовенства	
Петро Жигаловський	з духовенства	
Олександр Антонський		
Василь Яновський	з духовенства	два роки в канцелярії Зінківського першосотенного правління, 1780 канцелярист у Зінківському земському суді
Павло Корольов	з духовенства	КМА 1777–1782 нижчі класи – риторика
Кирило Кременецький		КМА нижчі класи – богослов'я
Александровський		
Ареновський		
Іван Чепурковський	з духовенства	КМА нижчі класи – риторика
Яків Коломійцев	з дворян	канцелярист у Гадяцькій полковій канцелярії
Микола Серов	з дворян	Рязанська семінарія
Григорій Боровський	з духовенства	
Іван Яновський	з міщан	КМА аналогія – поетика
Іван Петрановський	з духовенства	
Яків Величківський	з духовенства	КМА риторика
Дионісій Лукашевич		
Іван Онотович	з міщан	КМА риторика



*Oksana Prokopyuk*

## KYIV-MOHYLA ACADEMY GRADUATES IN THE OFFICE DEPARTMENT OF KYIV ECCLESIASTICAL CONSISTORY

*The article deals with the problem of investigating the life of Kyiv-Mohyla Academy graduates. The author finds out their number in 1721–1786 at the office department of Kyiv ecclesiastical consistory. The author also analyzes the influence of the academy graduate status on the clerks' promotion and touches upon the issue of the corporate solidarity in clerk circles.*

*Оксана Задорожна*

## ДЕНЬ МОГИЛЯНСЬКОГО СТУДЕНТА

*У статті розглядаються питання регламентації часу студентів Києво-Могилянської академії. Виходячи з обмеженості джерел, авторка намагалася знайти «спільні точки» для всього часу існування навчального закладу з метою виокремити більш-менш усталену традицію у процесі його розподілу для різних видів занять.*

Говорячи про історію повсякдення, маємо на увазі в тому числі й щоденні рутинні заняття. Проте, чи завжди можна собі уявити, як розумівся час, як він розподілявся протягом дня, яким заняттям надавалася перевага? Яким чином можна реконструювати розпорядок дня студента Києво-Могилянської академії у XVIII ст.? Чітко усвідомлюючи труднощі, які випливають з обмеженості джерел, чим, можливо, пояснюється той факт, що досі дослідники оминали цей аспект, спробую проаналізувати доступні мені джерела і з'ясувати спільні точки для різних періодів століття, дослідити, як саме організовувався час студента. На мою думку, після визначення розпорядку дня можна буде дати відповіді на низку питань, у тому числі й тих, які давно вважалися вирішеними, – наприклад, про рівень і глибину могилянської освіти та виховання.

На сьогодні до всього періоду існування Києво-Могилянської академії прикладається такий розклад: уроки нібито розпочинались о 8-й ранку і тривали до 6-ї вечора, кожне заняття тривало одну годину, щодня проводилося по вісім уроків з перервою на дві години,